

Roll No. : .....

Total No. of Questions : 11]

[Total No. of Printed Pages : 4

BEED-322

B.A. B.Ed. (IIIrd Year) Examination, 2023

SANSKRIT

Paper - II (CC-1)

(भारतीय दर्शन, नीति एवं व्याकरण)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 60

खण्ड-अ

(अंक : 2 × 8 = 16)

नोट :- सभी आठ प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 50 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

खण्ड-ब

(अंक : 4 × 5 = 20)

नोट :- सभी पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न में विकल्प का चयन कीजिए (उत्तर-सीमा 200 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 4 अंक का है।

खण्ड-स

(अंक : 8 × 3 = 24)

नोट :- पाँच में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 500 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है।

खण्ड-अ

1. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्य सन्तिः। केषांचिद् चत्वार प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृत भाषायां देयानि—

(i) तर्कसंग्रहानुसारेण पदार्थः कतिविधम्। तेषां नामानि लिखत।

(ii) तर्कसंग्रहानुसारेण जलस्य किं लक्षणम् ?

BR-199

(1)

BEED-322 P.T.O.

- (iii) सांख्यदर्शनानुसारेण पदार्थः कतिविधम् ?
- (iv) योग दर्शनानुसारेण योगाङ्गानि नामानि लिखतु।
- (v) नीतिशतकानुसारेण जाड्यं धियः का हरति ?
- (vi) क्षणिकवादः परिभाषां लिखतु।
- (vii) 'तिङ्शित्सार्वाधातुकम्' इति सूत्रस्य कोऽर्थः ?
- (viii) 'ज्ञोऽन्तः' इति सूत्रस्य कोऽर्थः ?

खण्ड-ब

नोट :- अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केषाञ्चित् पञ्च प्रश्नानां उत्तराणि लिखत—

2. सप्रसंग व्याख्या कार्या—

तत्र गन्धवती पृथिवी। साद्विविधाः नित्याऽनित्या च। नित्या परमाणुरूपा। अनित्या कार्यरूपा। पुनरत्रिविधा-शरीरेन्द्रियविषयभेदात्। शरीरमस्मदादीनाम्। इन्द्रियं गन्धग्राहकं घ्राणं नासाग्रवर्ति। विषयो मृत्पाषाणादिः।

अथवा

सर्वव्यवहार हेतुर्गुणो बुद्धिर्ज्ञानम्। साद्विविधा स्मृतिरनुभवश्च।

3. अद्वैतवेदान्तस्य मायावादः ?

अथवा

चार्वाकदर्शनस्य ज्ञानमीमांसा ?

4. न्यायदर्शास्य कारण स्वरूपं विवेच्यताम् ?

अथवा

भारतीयदर्शनानां विशैष्ट्यं विवेच्यताम् ?

5. अधोलिखित श्लोकस्य सप्रसंगानुवादः करणीया—

साहित्य संगीत कला विहीनः

साक्षात्पशुः पुच्छ विषाणहीनः।

तृणन्नखादन्नीय जीवमान

स्तद् भागधेयं परमं पशूनाम् ॥

अथवा

प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः
प्रारभ्य विघ्नविहिता विरमन्ति मध्याः।
विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः
प्रारम्भ चोत्तमजना न परित्यजन्ति ॥

6. अधोलिखितेषु द्वयोः सिद्धि करणीया—

- (i) भवति
- (ii) भवन्तु
- (iii) भविष्यामि
- (iv) एधते

अथवा

केषाञ्चिद् द्वयोः रूपसिद्धि करणीया—

- (i) अदन्ति
- (ii) दीव्यानि
- (iii) तुदामि
- (iv) तन्वन्ति

खण्ड-स

नोट :- अधोलिखितेषु केषाञ्चित् त्रय प्रश्नानां उत्तराणि लिखित—

- 7. गीतानुसारेण स्थितप्रज्ञस्य स्वरूपं विवेच्यताम्।
- 8. सप्रसंगं व्याख्या कार्या—

(क) देहिनोऽस्मिन् यथा देहे कौमारं यौवनं जरा।
तथा देहान्तरप्राप्ति र्धीरस्तत्र न मुह्यति ॥

अथवा

न हि कश्चिद् क्षणमपि जातु तिष्ठत्यकर्मकृत्।
कार्यते ह्यवशः कर्म सर्वः प्रकृति जैर्गुणैः ॥

(ख) यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ।

समदुःखसुखंधीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥

अथवा

कर्मेन्द्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन्।

इन्द्रियार्थान्विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते ॥

9. गीतायाः द्वितीयाध्यायस्य सार संक्षेपं विवेचनीयम्।
10. जैनदर्शनस्य अनेकान्तवादं प्रतिपादनीयम्।
11. नीतिशतकानुसारे विद्यास्वरूपं विवेच्यताम्।